

שבת טיש

ספורים ואגדות • פנינים ופרפראות • מדות והליכות

מתוך הספר "שבת טיש"
כרך שישי בסדרה בע"ה

פנינים

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, י) - האריז
לשוננו, שהיה יכול לומר ויצא יעקב מבאר שבע
לחרן, וכפי שכתב רש"י, ואם כן האותיות
הנותרות הן וי"ד מ'זלף' ואות ה"א מ'תנה' ויחד
הן אותיות יו"ד שהוא כיוצא השם המלך את
האדם בדרך, שיוצא מסופי התבות כי מלאכיו
יצאו לה. וכפי שהחזוה מלכיו היה מברך את
חסידיו היוצאים לדרך א' גוטע יוהר אויפן וועג!
- רטב טוב על הדרך. אבל כשיצא מבאר שבע
לכית-מדדשו של עבר, לא היה נצרך לשם קדש,
מפני שהלך ללמוד תורה והיא מגנא ומצלא, וכן
בהמשך וילך שם" לא היה צריך להגנה, שגאמר
והנה ד' נצב עלי"ו. (רבי אורי מסקבור)

ויצא נוסריקון וי'רא יעקב צורת א"ל"ף, ללמד
שיעקב אבינו לא ראה בכל צורותיו אלא צורת
א"ל"ף, אלופו של עולם, ודע שהכל מאתו ותברך,
ולכן היה ה' עמו לשמרו בכל אשר הלך. (תשאות חז)

ויצא יעקב מבאר - סופי תבות רבא, כי בא השמש
- סופי תבות אשי. לרמוז לדברי חז"ל בקדושתו
על הפסוק וי'רא השמש ובא השמש" - עד שלא
שקעה שמשו של חכם אחד זרחה שמשו של חכם
אחר, ויס שגפטר רבא נולד רב אשי, ובא הרמז
בפסוק על רב אשי שזרחה שמשו ביום שייצא
רבא. (תורה מסני)

וילך חרנה - יעקב אבינו הלך בכוונתו, בלי פחד
מעשו הרשע, מפני שהיה בדרך ללמוד תורה
עבר, שאין לה בדידות אלא מי שעוסק בתלמוד-
תורה. (ארכת פתיעה)

ונאספרישמה בליהעזרים ויללו אתהאבן (ט, כא) -
בכת האחדות אפשר לגלג ולבטל את כל האבנים
והקטנטנים. (רבי לוי יצחק מקרית יצחק)

הפעם אודה אתה' (כט, לה) - אמר הרבי ר' שמחה
בונים מפשיסחא: "כאשר האדם מודה עליהעבר,
צריך הוא מיד לבקש עליהעתיד, כדי שלא תפסק
ממנו הטובה. שכן לאה שנתנה הודיה לה' אולם
לא בקשה לעתיד, לכן י'תעמד מלדת, אולם רחל
שאמרה אסף אלקים את-חרפתי, ומיד חוסיפה
ואמרה יסף ה' לי בן אחר, להבא, זכתה ואכן נולד
לה בנימין". (קמחים צופים)

ואשאר עיני וארא בחלום (לא, י) - למה היה יעקב
צריך להוסיף ולספר לנשותיו רחל וזלאה על
החלום שראו, ודבר די היה לו לספר עד כמה לכן
רמזהו? אלא שהסביר להן, שעד עתה היה ראשו
עמו אף שהיה טרוד לגדל את צאן לכו חותנו,
אבל "עתה, שאני כבר חולם אודות עקדים וקדים
ובדרים, ואף בחלומי אני מזהיר בעניני רבוש
וקמון, מיד עלי להקטל מכאן" ... (רמ"י לזרע)

ספורים בפרשה

עלים וי'רדים בו (כח, יב)

אדם אחד דבר פעם עם רבי יואל מסטמיר, והתפאר
לפניו כי הוא מקים מצות רבות ברכב שלו, בךך
שהוא גומל חסדים עם עובדי-דרך ומעלה אותם
אל מכוניתו בנסיעותיו. ויבטוחני, אמר האיש, כי
אשר ישקלו בבית-דין של מעלה את כל מעשי בימי
חיי, ויטילו על המאזנים את זכיותי על פה אחת ואת
עונותי על הפה השניה, ויהיו בגדר 'עולים ויורדים'
לחובה או לזכות, אזי לא ספק יטילו גם את הרכב
הגדול והקבד שלי על פה הזכות, ובכך משקלו הוא
בדאי יכריע את הדין לזכותי, שכן רכבי גדול וכבד
מאד... חיד הרבי ואמר: "אכן, בדאי יטילו את
הרכב הקבד שלך על פה המאזנים, והוא ללא ספק
יכבד מאד את הפה, אבל האם מסגל אתה לשער מה
בכד משקלה של עברה אחת?!"

אחי מאין אתם (כט, ד)

בשבת פרשת ויצא, עמד רבי יוסף משה עדס בשיבת
"פרת יוסף" למסר שעור לתלמידיו, אף הבחין כי
שלשה תלמידים לא הופיעו בשעה היעודה לתחלת
השעור. דחה הרב את תחלת השעור עד להגעתם
של אלו, ובינתים התהלך הלוח וחזור בשארשת פניו
מסירה את הקפדתו על המאחרים לשעור. כשהגיעו
שלשת המאחרים במוצח, פנה אליהם הרב בצטוט
מתוך הפסוק בפרשה: "אח", מאין אתם? "אח"י"
- נוסריקון אברהם, חיים, יוסף (שמותיהם של
שלשת המאחרים). "מאין אתם?" - "מהיכן אתם"
באחור לשעור? והמשיך בתוכחה: "מחר אנחנו"
- י'ש עליכם חרוץ-אף בשמים על שאתם מאחרים
לבוא ללמוד תורה. והעיד אחד משלשת התלמידים,
כי "מליצה זו שאמר הרב, עשתה עלי רשע עז יותר
מכמה שיחות מוסר הנאמרות בשיבה".

הגידה לי מה-משברתך? (כט, טו)

אחד התאונן בפני בעל התניא כי ירד מנכסיו ומצבו
הכלכלי בכי מר. הביט בו הרבי ואמר: "אתה מפרט
את כל מה שאתה זקוק לעצמך, אבל אינך מפרט
לשם מה צריכים אותך בעולם? אתה נועדת כדי
להאיר את הסביבה בתורה ובעבודה שכלב. עשה
את המוטל עליך, והקב"ה יעשה את שכלו ויתן לך
את כל צרכיך".

נגוב הוא אתי (ל, לג)

בימיו של ה'סבא' מסלובדקא, התפרסם על צעיר

יהודי ששלח ידו בגנבה, ומתוך רצון להשיג סכום
כסף גדול כבת-אחת, העז לפרץ לבנק הממשלתי, אף
הוא נתפס בעודו במעל והשלך אחר כבוד מאחורי
סורג ובריו. "יודעים אתם כיצד הדרך צעיר זה
עד לייטסה התחנתונה?" אמר הסבא לתלמידיו,
"מפני שהגנבה אצלו כבר עברה בתורשה. הסב היה
תלמיד-חכם, אבל היה גונב דבריתורה ממחברים
קדמונים ולא הזכיר דבר בשם אומרו. האב כבר היה
גונב כבוד, והתפכד בכבוד שלא הגיע לו לפי מעלתו,
וממילא אין פלא שהגנב כבר הפך להיות גנב של
בנקים..."

צאן לכו הנותרת (ל, לו)

חסיד אחד הגיע אל ה"אהבת ישראל" מו'זניץ כדי
להזכיר את אחד מבניו שזקק לרפואה, והוסיף
ואמר: "גם הילדים הנותרים יהיו בריאים". העיר לו
הרבי: "לא אומרים כן! ילד יהודי לעולם אינו נותר,
לעולם אין יהודי שיש לו ילדים נותרים..."

יש-לא ידי לעשות עמכם רע (לא, כט)

ה"קדשת ציון" מבובוב הי"ד, נסע פעם ברפכת עם
גבא, והיה שם משכיל אחד לבוש בגדים לבנים
כמיטב האפנה בעת ההיא, ובקש להכנס לקרוננו של
הרבי כדי להתפוח אתו על היהדות 'המשינית' ועל
הצורך 'להתקדם' לפי רוחות הזמן. הוא עטה על
עצמו ארשת צדקנית, והפציר בגבאי להכנס אל הרבי
כדי להתברר ממנו, אולם הגבאי הפקח הבין מיד את
מטרתו הנלוזה, ומהר לשלחו מן המקום. הבחין
הרבי בכך, ושאל את הגבאי בלשון מחפמת: "מה
בקש לכו זה?" והגבאי השיב והשלים את המשפט
המבסס על דברי חז"ל: "בקש לכו לעקר את הכל!"
חיד הרבי ואמר: "אספן, תנעל דלת בפני לכו" (על
משקל תקנת הלל שלא לנעל דלת בפני לווי"ו)...

ותדד שנתני מעיני (לא, מ)

החסיד רבי יעקב מרדכי מפולטובה, לא ישן במטה
במשך שלשים שנה, כדי לסגף את גופו. לעת זקנותו
התחרט עליך ואמר: "שלשים שנה של אי-שנה
במטה, אינן שוות הנחת תפלין פעם אחת!" אמרו
חסידים עליך: "מהיכן זכה אותו חסיד להרגיש את
חשיבות מצות תפלין וגדל ערכה? מכך שלא ישן
במטה שלשים שנה..."

אין זה בי אס-בית אלקים

רבים הם האנשים שבלבם מפעמת תשובה לחולל מהפכות תורניות, חשים כי בהם טמונים כחות עלומים לתקום מוסדות תורה ונצחיות להיות מקומי הרים, אך מעטים הם המממשים את חלומם ומוציאים אותם לפעל, ואלו רב הרעיונות נותרים כחלומות ושאיפות בלבד. בין המעטים שהחלמו וגם בצעו למעשה, היה רבי מיכאל דב יוסמנדל, מקים עלה של תורה בארצות הברית. למרות חרבו האיש בשנות השואה האקמה, ועל אף הסכוכו מחסר המעש מצד יהודי יהודי להצלת יהודי אירופה, למרות תחנותיו וזעקותיו שלא נענו, הוא לא נשבר ולא נרתע, הקים באמריקה מחדש את ישיבת נטרא, והעמיד תלמידים רבים. רגיל היה לומר: "אינגאנצן חלום - טויג נישט, אבער אינגאנצן אן חלום - טויג נאך מער נישט", כלומר: להיות כל הזמן עם חלומות ודמיונות - אין זה מן הראוי, אבל להיות בלי מעור וחוץ קדימה - זה בודאי לא ראוי...

ורבי מיכאל בר אבן חלם והנה, תכנן וחזה, אבל גם בצע למעשה, התעקש והצליח. כך היה עוד בצעירותו, כשהעמיד לעצמו יעדים בלמוד תורה ועמד בהם, וכך היה בהקמת ישיבתו נגד כל הגיון באמריקה החמריית של אז, לבחור ישיבה שבוים שצנלו מהמלחמה כשהם בודדים ממשפחתם אודים מצלים מאש. הוא הפיח בהם רוח חיים, למרות שהוא עצמו היה שבור ורצוצ, גלמוד ושכוכ, ולבה בסוככו את הניצוצ שבעד עד שהפך למדורת בית המוקד.

תולדות חייו ופעליו מתארים בספר הנפלא "איש-חמדות", ובו פרק נכבד על חזונו להקמת בגין הישיבה, חזון שהיה נראה כחלום התלש מהמציאות, אך בבה האמונה שבו ובדיקותו להגיע אל המטרה בלי להתנאש בדרך, קרם החלום עור וגידים והפך למציאות בדרך פלאית בחסדי שמים. מארעות אלו אינם בגר ספורי צדיקים בלבד, אלא מהוים לנו סמל ודגמה כחות גלומים בכל אדם, ואם יהיה דבק במסרתו, יצליח בעזר מקורם לממש בפעל את החלומות והחזיונות...

בתקופה הראשונה נסר רבי מיכאל בר אלקים את ישיבתו מחדש עוד באירופה, אולם עם התחזקות השלטון הקומוניסטי, החלט על העתקת הישיבה לאמריקה. בהעמידו תנאי פי הישיבה תמסם מחוץ לעיר, הוחק מהמולת הרחוב האמריקאי החמרי. תחלה נשפר בגין צבורי בעיר סמרויל במדינת ניו-ירק, אך פערבד זמן מה, בחרף תש"ח, כבר החלו להרגיש את הדחק בישיבה. הבית היה צר מהכיל את התלמידים, ומחסר מקום נאלצו לאלל וללמוד באותו מקום, כאשר בסיום הארוחה הפך המקום לבית-מדורש, ולחפך. באותם ימים היה מצב הפרנסה באמריקה דחוק קאד, ויהודים נאבקו על הקיום היומיומי. מי אפוא חשב באותם ימים על הקמת ישיבה? אבל רבי מיכאל בר המשיך לטוות את חלומו לרשע בגין נרחב לישיבה, אף שהדבר היה נראה בלתי מציאותי בעליל. הוא החל לתור אחר מגרש מתאים, ואחר שבדק מקומות רבים נסה אחד מרעיו לטען כי יתכן ועליהם להתפשר על המקום, ולרשע אף מגרש המתאים לישיבה באפן חלקי. אך ראש הישיבה עמד על שלו, והסביר: "הרי באפן ריאלי אין לנו כל מגרש לרשע של מטר אחד, שכן אין בידי אפלו פרוטה אחת. אלא מאי? אנהנו סוכמים על אינו שבשמים, ואם-כן גלמו לנו להעמיד גבולות לפנינו הלא אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט". ואכן, לאחר ימים מעטים הגיעה ההצעה הקסומה: אחוזה מלכותית שנגנתה בידי עשיר מפלג על-גבי שטח רחב-ידים בן כאלף דונמים, ועליו ארמון מפאר ובגנינים נוספים למשק הבית - העמדה למכירה פומבית, לאחר שיושי האחוזה שלא טרחו על כספם חיו בלי חשבון ודאגה, ופזרו את כל ממונם בשכרות וחיי תענוגות. הם שקעו בחובות עצומים, עד שהפנק עקל את האחוזה לכסוי חובותיהם, והעמיד את האחוזה למכירה בכסום של שלש מאות אלף דולרים, שהיו אז כסום אסטרונמי, אך היה נמוך בהרבה מהערך האמתי של האחוזה. הרב אליהו יונג, שהציע לראש הישיבה את רכישת האחוזה, מספר בזכרונותיו, כי כשהציע בפניו את ההצעה ובקש לדעת כמה יש בכסום של ראש הישיבה כדי לשלם דמי קדימה, נענה הרב בחיוך מר כי יש לו בכיסו 150 דולר...

לאחר תקופה קצרה נודע, כי בהיעדר מתעניינים צריינים לרכישת האחוזה, הפחית הבנק את הכסום הנדרש, והאחוזה עומדת למכירה בעד מאה אלף דולר בלבד. הרב ראה בכך סקן שמיי, התרשם עמקות מהאחוזה בעת בקורו הראשון, ועל-אתר התבסא: "זהו המקום אותו אני מחפש", שכן האחוזה שכנה באזור מבדד המקף בגירות, וממילא גם בעתיד לא יתשבו נכרים באזור. המלחים היו פמוכן המומים מהקרנות, שכן קפת הישיבה היתה ריקה כמזולה שאין בה דגים, אך רבי מיכאל בר יוצא לדרך בנחישות ובלי כל פחד. המזכרים הסכימו לחתום על חוזה עם התחייבות לקבלת כסום ראשוני של 15 אלף דולר תוך שבועים, וידיד הרב גיסו כסום זה בהלוואה במאמצים מרבים, בלי לדעת כיצד מתקדמים הלאה. "מצוה לשמע דברי חכמים" אמר לימים יד-ימינו של הרב, "ומפיון שראיתי שהרב מתנהל עם חשבונות שלמעלה מן השכל, מעולם לא הרהרתי אחריו". המזכרים הקציבו זמן של ארבעה חדשים להשגת הכסום העצום של 85 אלף דולר, ולא - גם הכסום הראשוני שהשלים יחלט היה הנגן ולא ישוב למשלים. הרב משרד סביבו בשחון מוחלט, ובגרוח הימים בסמוך לימי הפורים אחר, כי ה' יתברך יעלה עקם נסים פשם שעשה בימי מרדכי ואסתר.

באותם ימים התגורר באמריקה יהודי נדיב בשם מר ישראל ראגאזין, בנו של רבי שלום אליעזר ראגאזין, שהיה תלמיד-החכם גדול מתלמידי הנצי"ב מוולוז'ין ושמש פרב ומורה-צדק בבית-המדרש "ישיבת הגר"א בבוקרלין. רבי מיכאל בר נפגש עם יהודי נדיב זה כדי להציע לו לתרם את הכסום הנדרש לרכישת הבנין למען הישיבה, ובין ששמע שהלה דוגל בשיתט שלוב תורה עם דרך-אריץ, שלב בתכנית גם הקמת שטח חקלאי בחצר הישיבה. בשיתח הבין הרב, כי מר ראגאזין מתייעץ בקביעות עם יועץ מסחרי מסים, פרופסור נודע למתמטיקה, ורבי מיכאל בר החליט להפגש עמו. הוא רכש כמה מספריו של אותו פרופסור, עבר עליו במעוף, ובכשונו האדיר קלט במהירות את תכנם. בפגישה התפעם הפרופסור מידיעותיו המקיפות של הרב היהודי בענייני העולם ובחידוד בתחום האהוב עליו - מתמטיקה, ובהשפעתו אשר הנדיב את הסך העצום בהלוואה לשלש שנים בלי רבית. רכישת האחוזה הגיעה לידי גמר נגד כל הסבויים, וחלומו של הרב הפך למציאות. אלא שהחוב הגדול העיקר על לבו יהודי שנה בעיקרו, אך הוא התחזק באמונה ובטחון וקנה לטוב.

מר ראגאזין בקר פעמים מספר בישיבה, כשהוא מביע את שביעות-רצונו מתפקוד המקום, אך כאשר החל להטיף את תפיסת-העולם כי יש להשתלם גם במקצועות כלליים ויש פאות וציצית ברשות-הרבים, לא חת בעתיד, וביחוד כאשר הביע את דעתו שאין לבחורי הישיבה להתפלל עם פרות וציצית ברשות-הרבים, לא חת ממנו ראש הישיבה. ומהר להודיע לו כי אין שני מלכים משמשים בכתר אחד, ואי-אפשר שבמקום ישמשו שני ראשי ישיבה... וכדי להפסיד את דעתו של הנדיב, הציע ראש הישיבה כי את דעותיו יעביר אליו, והוא ימסר אותם לתלמידים... הלה נפגע עד עמקי נשמתו, ונעזב את המקום באף וחרמה בהחלטה שלא לשוב אל הישיבה לעולם. אלא שמעו יצא מתוקו, וכשם שלא חזר הנדיב אל הישיבה, כך לא שב יותר לדרש את ההלוואה, ובמכתב ששלח אל רבי מיכאל בר כתב, כי אין לו שום קשר יותר עם הישיבה, ומה שנתן - נתן, אבל מעתה ואילך אין לקוות ממנו לשום תוספת...

רבי מיכאל דב יוסמנדל ז"ע

ליום ההוללה, ר' בכסלו תשי"ח

מגדולי רבני הנגריה ואמריקה, ופעל רבות להצלת יהודים בשואה האקמה, אך מאמצי נכשלו פרקם בעטים של אלו שהקצינו את בגית הארץ לפי ראות עיניהם על-פני הצלת מיליוני יהודי אירופה.

אבר בשואה את משפחתו והתענה רבות תחת השקן הנאצי, אך נשאר אסון הכבד יסר מותו את ישיבת נטרא באמריקה, ובכסירות-נפש הרביון תורה וחקר תלמידים רבים שהקימו בתים נאמים בישראל בזכותו. רגיל היה לומר, כי לאחר חתרון הגדול שעם ישראל עבר בשנות השואה, בה אבר תלמיד-החכם ובחור חמד לאלפים ולרבבות, עלה פח התורה של כל יחיד עשורה מונים כמה שהיה לפנים, וכל אדם יחיד שלומד חשוב כמו כמה חכמים שלמדו בעבר.

בחיו גלם כסירות-נפש מוה. פעם אמר לתלמידיו, כי ראש הישיבה הראשון היה אברהם אבינו בשעת העקרה, ותלמיד הישיבה הראשון היה יצחק אבינו, ושם למדו יחד את סגית מסירות-נפש, שהיא יסוד וקיום עם ישראל. ואכן, תלמידיו ובעי במדותיו, ושתלמו להתמיד ביגיעה. בימות חקיי החכמים היו יושבים בחצר הישיבה, בהערך מנגינים באותם ימים, והוציאו את כל כרי השם החוצה כדי שיכולו לעין מפתחות בעת הגר. וכדי שישארו במקום אחד, הורה לקשר אותם אל השלחן - "בית עקד ספרים" כפשוטו. זאת ואת רבי יואל מסטמר ואמר בצחות חלדו: "ישנן ישיבות שבהן צריכים לקשר את הבחורים אל הספא כדי שישבו על מקומם וילמדו, אך כאן נחפך הוא. את הבחורים אין צורך לקשר שכן ההתמדה היא נדולה ונפלאה, אך את השם" שראו לקשר כדי שיהיו יחד...

עוד מצעירותו נכר בתורפחו ובקריאותו, והתבלט בשליטתו בכל מצעלות התורה, ואף בחשבון ובכחמת התכונה, וזהו בקן אף בספר חקיי ובקבוצת כלליה. קנה והתמשך לרבותו ולפסותו ולאפות לכאר את התורה הקדושה. שלט ב14 שפות, ביניה גם בשפה הערבית, אותה למד כדי לפגעה את כחבירי-היד של רבותיו הראשונים שכתבו את חבורים בערבית-יהודית. את תלמידיו עודד לשקד ההתמדה על דלתי התורה, ויחד עם זאת עודדו ללמד לקרא בתורה בטעמיה וקדושיה, וללמד את כללי דקדוק לשון הקודש. במיתר התבלט בכשונו הקדיר למצא בתורה קיומם נפלאים בשית "לכני אותיות" שבהן נוקרה פשוט רבני בחי, ובעזר של טרום המחשב מצא גלויים מרעשים אותיות התורה, עד שחלתו רבי שמואל דוד מנטרא אקר על-פי דברי הקדמונים שבה לזכות לפתח שפר חרש בתורה הקדושה, צריך להיות קדוש וטהור מרשם אמו, כי לא בכדי וכה חתנו לכה, מפני שהראוי לקשרה זו.

יוסף דעת

בנוסח התפילה יקינטו לשון נוכח כלפי הבורא יתברך: "ברוך אתה" ולא בלשון נסתר, וכך רואים גם בנוסח הדיבור של יעקב אבינו לאביו: "קום נא אבי" לשון נוכח, בעוד עשו דיבר אליו בלשון נסתר: "קום אבי", ואפילו הגר שפחת שרי אמרה: "אתה קר ראי". וכתב החת"ם סופר שבו רבי נתן אדלר, כי זו דרכם של בני ישראל מאז ומקדם לרבר אל אבותיהם בלשון נוכח, בעוד הנכדים מדברים בלשון נסתר, ואחר מפני שלשון נוכח באה מתוך קרבה ודבקות, כפי שאנו מדברים אל ה' שאנו דבוקים בו כפי שנאמר "ואתם הדבקים בה' אלקיכם", ועם ישראל שדבוק כולו כגוף אחד ונאמנים בה' אחד מדברים בלשון נוכח, אבל הגויים הנפרדים זה מזה ולכל אחד אמונה אחרת פונים זה לזה בלשון נסתר. וכך אמרו חז"ל במדרש, שכן יעקב נאמר "ויזי כל נפש" כאוי שנתר, לעומת עשו שנאמר בו "נפשות ביתו" בפירוד, וכן כתב אבן-עזרא: "וכבוד לשון עשו שאמר הקטן לנכח הגדול לשון רבים".

בעבר גם תלמידי היהודים אל מדרב אל רבו בלשון נוכח, כפי נוסח הברכה בערבית ומובאת בזוהר: "שלום עליך רבי", וברבות הימים, נראה עם ידיות הדורות ונולדת כבוד התורה, החלו לרבר אל הרב בלשון נסתר. אבל עדיין מדברים אל ההורים בלשון נוכח, כפי שכתב ב"ערוך השולחן": "ודע דבזמן הקדמונים היו מדברים הכל בלשון נוכח אחת, כמו שלום עליך רבי, אבל עכשיו מדברים בלשון רבים ואומרים שלום עליכם, וליכנס לרבו, לבד לאביו מדרב בלשון נוכח ואפילו אותו תלמידו, לדלבו ואותו ואחותו מדברים בלשון נוכח 'אתה', ואם ידברו בלשון רבים לא יהיה אלא מן המתמחים. וכן המנהג פשוט בכל המדינות". ובעל "אילת השחר" אמר טעם למה לא שנו גם לרבר אל ההורים בדרך כבוד, מפני שעם האב והאם מתחיל הבן לרבר בקטנותו, ואי אפשר לחנוכו לרבר בלשון כבוד, מע שאין כן עם רבותיו מתחיל לרבר בשעה שבה לכלל דעת ואפשר לחנוכו לרבר בלשון כבוד. יש שהתפללו שאל חותנו צריך האדם לפנות בלשון נסתר, ולבני כבוד לאח גדול הביא ראייה מדברי בעל השו"ע במכירת הכבודה שיש לכבד אח גדול ולקום מלפניו ולכבדו, ואמנם לרבר המוסקים החיוב הוא רק לאח הכבוד, אולם ה"רבי יוסף" כתב ש"ע"ה האריך" יש לכבד כל אחד שגדול ממנו אף שאינו בכבוד. "במלת שבע"ן" דן בנוסח הדיבור אל סופר הגט בלשון נוכח, והביא את הדורות הנכונות שאל הכה"ה פונים בלשון נוכח, ואפילו לא פרעה רבנו משה רבנו בלשון נוכח, כי שהיה חולק כבוד לאלהים, ואמר לו: "ואם מאן אתה לשלח" וכדומה, וכן בני חז"ל אמרו לאלהים "נשיא אלקים אתה בתוכנו".

הרבנו"א בפרשת בא כתב, כי משה רבנו דיבר על עצמו בלשון יחיד: "אתחנן", "והתעורר", "אפיוס" - "כי לא ידבר משה בזה לשון רבים, שלא יוציא שער מפיו", ומכאן "הערה אלהה שמחמת ענה" מדברים על עצמם בלשון רבים "אנחנו" וכלה, ולדעת הרבנו"א הוא בשקרי יסודו" (באר שרים).

המפרשים על רב אחד שדורשת התנחולו אמר, כיוון שאין בן עירכם והורגתם לרבר אליו בלשון נוכח 'דו', אין זה מן הניגוד להמשיך כן מעתה ואילך, כי אין אוכל להיות לכם לרב ומנהיגם והמליץ על זה "לא ראי ראש" - מן פשוטים אליו בלשון 'דו' (ראתה) (באידש) הוא יכול להיות לראש...

על רבי מיכאל דב יוסמנדל מסופר, כי פעם אליו בן-אחייו בלשון כבוד "דער מענטש" - הדור, והוכיחו כי "כך היה עוד אומרו", אבל יהודי פונה בלשון נוכח.

נגבתי יום וגנבתי לילה

עם הסתלקות המהרי"ד מבבל בשנת תרפ"ז, עלה בנו הגדול רבי אהרן על פסא בהנהגת העדה, הנהגה שמית של מלאך ה' צבקות באהבת ישראל בתכלית. בשנות נשיאותו עוד בטרם ירד הכורת על יהדות אירופה המפארת, היה נוסע מדי פעם לשבות בערים שונות בהן התגוררו אנשי שלומו, וימי בקורו היה להם ימי חג ומועד.

בשנת תר"צ לערך, פקר הרבי בכמה עירות, ושהה בהן ימים מספר לחזק חסידיו ואנשי שלומו. בעת ששהה בלוביטש, הגיעה אליו משלחת של יהודי לנצוט, והפצירו ברבי להגיע ולשבות בעירם, אך הרבי לא הבטיח, ואמר: "אם היו יהודי סטרליסק מזמינים אותי הייתי שמח מאד". מאז ומעולם היו כל הליכותיו של אהרן קדוש ה' נעלים מבינת אנשו, בבחינת סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמיקה, ולכן לא נסה איש להביא את פשר רצונו של הרבי לבקר בסטרליסק, בעוד עירות רבות באזור בקשו לזכות בבקוריו של הרבי ולא נענו, ובחיוד לנצוט שנחשבה כמקום מפרסם ובקורו של הרבי היה בודאי מרבה כבוד-שמים, ואלו לסטרליסק הוא מבקש לנסע מעצמו. בהשגחה פרטית שהה באותה שבת בבבל רבה של סטרליסק, רבי אהרן לנדוי, שהיה מחשובי החסידים, וכאשר דבריו של הרבי הגיעו לאזניו, הוא נכנס כמובן אליו והזמין את הרבי לשבות בסטרליסק.

העירה סטרליסק השוכנת בסמוך לעיר הגדולה לבוב, התפרסמה פידוע בזכות הצדיק רבי אורי מסטרליסק שפנה על-שם עבודתו בקדושה ובתבונה בשם "השרף מסטרליסק". מאז הסתלקותו של רבי אורי בשנת תכפ"ז כבר עברו אז למעלה ממאה שנה, אך בית-הכנסת הישן שלו עדין נותר לפליטה, אם כי כבר הפך לחורבה המטה לכל ותיקה בבחינת סכנה. הרבי הביע את רצונו להכנס אל המקום, והחסידים נרתמו לעשות רצון צדיק. נטלו קורות עץ עבטים והעמידו אותם פעמוני תמך לג המט לפל, והרבי נכנס פנימה יחד עם החסידים שהתכנסו סביבו. במקום הבית היה חדר רחב-ידים, שבמקורו עמד שלחן ארוך ועתיק-יומין ובסמוך לו פסא ישן אף הוא, ששרדו בזכות היוחסן עשויים שניהם מאבן.

הרבי פתח בספור עלום שלא נודע עד אז, וצבור הנאספים האזין ברב-קשב: "בימים מקדם בקר בעיר זו מרן הבעל-שם-טוב הקדוש, ועל שלחן זה וכסא זה ערך את שלחנו, כאשר מסביב נכחו ארבעים מגדולי תלמידיו", אמר הרבי, והחל לפרט את סדר ישיבתם, כאלו זה עתה הוא מתבונן בהם. "כאן, לימינו של הבעל-שם-טוב, ישב רבי דוד לאה'קס, לשמאלו רבי דוד פורקס. בהמשך ישבו רבי דוד ממיקוליב ורבי וולף קיצעס", וכך המשיך למנות את תלמידי הבעל-שם-טוב, כאשר רבם אף לא היו מברים לשומעים, ועצם עבודת בקורו של הבעל-שם-טוב בסטרליסק, היתה לחידוש בעיני בני העיר שלא שמעו זאת מעולם.

"בעיר סטרליסק היו באותה עת חברה של 'קענערס' אמר הרבי, פשהוא מתבונן ליהודים 'משפילים' אותם היו מכנים בבלי בפניו 'קענערס' - ידענים, אלו שמציגים את עצמם כידענים ובקיאם בחכמות רבות, ולמעשה הציצו ונפגעו ונשארו קרחים מכאן ומכאן. וידוע מה שאמרו צדיקי בית בלז, כי ישיבתם של רבי אורי בסטרליסק ורבי שמעון בירסלב, היו בגלל ענינים שמיימים וגבוהים, שכן בשני מקומות אלו היו משפילים רבים, והתבטאו 'כי רק בביאת המשיח יודע מה פעלו צדיקים אלו שם'. 'לפני סעודה שלישית, כאשר ירדה השמש וחשכה השתקרה בבית, נכנס 'ליביש המשפיל' ראש החברה של אותם 'קענערס', שכונו הנפוצ בפי הבריות היה 'לאביש', וברב חצפתו נטל בהקבא מתוך י"ב החלות שעמדו על השלחן, שתיים גדולות באמצע ועשר חלות קטנות המעשרות אותן ומכונות כנגד עשר הספירות, את החלה שהיתה מכונת כנגד ספירת 'דעת', ושרר אותה לשנים כדי להכעיס. ששוכנס מרן הבעל-שם-טוב לסעודה שלישית, ספרו לו המסבים על מעלליו של 'לאביש' המשפיל ועל שבירת החלה, והבעל-שם-טוב נענה ואמר: 'לאביש גאות, גאות לאביש' על משקל הפסוק 'ה' מלך גאות לבש', והמשיך: 'דעת הוא מלשון שביירה, כפי הפסוק בשפטים על גידעון בן-יאש השופט, שבבואו לעיר סבות נטל קוצים וברקנים 'וידע בהם את אנשי סבות', ובתרגום: 'ותבר עליהו' כלומר שבר עליהם את הקוצים", ובבך סים הבעל-שם-טוב את דבריו, ונטל בכך מאותו ליביש את 'דעתו' - ספר הרבי מבבל.

"ליביש משפיל היה למדן חריף, וכדרכו התלשב במוציא שפת ללמד. הוציא מסכת סנהדרין ושקע בלמודו כמימים ימימה, אך בארץ פלא הסתמך לפתע הנבנו, ולא עלה בידו לרדת לסוף דעת דברי הגמרא. ברב עזותו וגבה רוחו, שלף את קלמוסו וכתב ליד שורות הגמרא שהיו קשים בעיניו את המלים 'סמי מכאן, כלומר יש להעבירם מכאן ולמוחקם... נסה שוב ללמד כמה שורות נוספות, אך שוב לא הצליח להבין את הפשט, ושוב כתב עליהם 'סמי מכאן, כלומר שגם קטע זה נדון למחיקה והשמטה... וסופו של אותו משפיל ששכח את כל תורתו, ונעשה עם-הארץ בור וריק".

ימים אחדים לאחר בקורו של הרבי, עוד באותו שבוע, נערך בסטרליסק אסוף של כל הספרים הישנים שהיו פזורים בבתי-המדרש שבעיר ובשלוחות הגג, והנה נמצאה ביניהם מסכת סנהדרין ישנה, ובה נרשמו פעמים רבות המלים "סמי מכאן". ספורו של הרבי מבבל צף ועלה מיד, ובכלם נפעמו לראות בעיניהם את הגמרא שנגנזה למשך למעלה ממאות שנה, ובדיוק עתה נמצאה לאחר גלויו של הרבי. רבי אהרן לנדוי, רבה של סטרליסק, הביא מאחר יותר את הגמרא לבבל, ולמים העידו זקני החסידים כי ראו כמו עיניהם בגמרא את פתגמו המקנה של אותו משפיל, שפגע בגלותם של חכמים ובא על ענישו מיד.

אחד החסידים ששהו בסטרליסק עם רבי אהרן מבבל, היה החסיד רבי חיים דוד קנובל'ד הי"ד, והוא ספרו ככלי ראשון לאחיו הצעיר רבי יוסף, והוסיף לספר, כי למרות שבדרך כלל לא היה רבי אהרן מבבל פוקד בקרי צדיקים, הרי שבבקר זה בסטרליסק התעניו היכן ציונו של השרף, ובמשך גרבע שעה עמד בסמוך לציון כאשר משתי עיניו זולגות דמעות "כמו שני נחלים" בהגדרתו, "ללמדם שכל מעשיו של אהרן קדוש ה' היו למעלה מהשגתנו" סים החסיד ואמר.

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

דרך שבעת ימים - יש לחקור, למה נשתנה יעקב בהליכה זו שלא קפצה לו הארץ כמשפט לאהבי שמו, ומצינו שאפילו לאליעזר עבד אביו קפצה לו הארץ, וכן הנכון אליו יאות עשות, גם להצילו מהרודף ולא היה משיגו לבן. ואולי כי הגיד לו האדון ברוך הוא בזה שאין צריך לברר, כי הגם שהדביקו לבן, הויכח דבר דבר אליו אפילו דבור, וזולת זה היה מראה חס ושלום כי לא יכול הצילו מיד לבן, וגדול הנס הזה שהגם שהוא בעל בחירה ימנע מעשות בחירתו בעיניו:

גם בזה ה' סבב כמה סבובין ברית עמו לכל יויו, שבאמצעות הדבר נתגברו עליו ישראל בימי השופטים כשבא עליהם, והוא פושן רשתותם במאמרם ז"ל. גם מזה נמשך קבורת רחל במקום ההוא כדי שתהיה לטובה אות בגלות גי' פאמרם ז"ל בטעם בקבורתה שמה:

לולי אלפי אבי וגו' - טעם שלא הספיק לומר אלפי אבי אברהם, נתנו לומר שני ענינים, אחד להיותו אלפי אבי עמל לי והצילני מידך בזכות אבי. והשני להיותו בעל חיבתו ומשיגו ושפדן בצדק ומציל עשוק, והוא אומרו אלפי אברהם, פרוש אלפי שפרסם אלקותו ואמתותו אברהם והודיע בעולם נוראותיו אשר הוא הבורא הוא המשפיע ושופט בצדק, וזולת זה אם היה לאבי אלוה אחר לא היה מציל מידך, כי כמה אלהות יש שלא יועילו לעובדיהם, אין פאלקנו ברוך הוא:

את עניי וגו' - שאם לא היה לו העני הגם שהיה האמת אתו היה ה' מאריך אפו וקלת לו שכרו לעולם העליון, ולכך עניו קים לו בימים תתן שכרו ונתן לו יגיע פשו:

דברי הימים

סיפר רבי נתן קמינצקי, בנו של רבי יעקב קמינצקי ראש ישיבת "תורה ודעת", כי בשב"ק פרשת ויצא תש"ח, בהיותו בחור-ישיבה צעיר, הלך לבקר את ישיבת מיר שהגיעה אז לראש"ח לאחר נס הצלתה המפורסם בשנחא שבין, ודרשונו של המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין עשתה בו רושם לשנים ארוכות. המשגיח הזכיר את הנאמר בפרשה כי ללבן את שתי נבות, ומי שלומד את הפסוק כפשוטו נעשית לו כסם מות, כי נראה כאילו יעקב אבינו בא בשנים והחליט שהגיע הזמן לשאת אשה כי מתי יעשה לביתו. אבל חז"ל דרשו את הפסוק שתי נבות "כשתי קורות מפולשות מסוף העולם ועד סופו", שיעקב ראה בהן את בניין כלל ישראל ונצחיותו, וכל מטרותיו היתה לייסד את ע"ה. ובדבריו דיבר המשגיח אל הבחורים הניצולים שמשפחותיהם נספו בשואה, והתעייפו מגדודים ותלאותיהם, ובקש לעוררם שלא יפנו עתה ויחשבו על עצמם איש לשרוה ואיש לכרמו, אלא ישקלו את מעשיהם כיצד לכנות את עולמם באופן שיתרם לטובת כלל ישראל ונצחיותו. "ואהרתי המשגיח איך ללמוד פסוקי תורה באופן שהיו סם חיים, מלווה אותי מאז ועד עתה" כתב רבי נתן, והזכיר גם את האמרה הנוקבת שאמר רבי אברהם קלמנוביץ נשיא ישיבת מיר, למד נשך האריה את נח על כך שפעם אחת בלבד אחר להביא לו את מזונו? מפני שהאריה שהיה בתיבה לא היה אריה רגיל שנמצא בגן-החיות, אלא האריה האחרון והבודד ששרד בכל העולם, ולאריה כזה שכל קיום מין האריות תלוי בו, לא מאחרים את המזון! וכך אמר על בני ישיבתו שהיתה הישיבה האירופית היחידה ששרדה מעולם חרב, כי ישיבה כזו צריכה להעריך בלי גבול, וכל לומד היהו כשריד אחרון.

מאז גילוי האפשרות לבדיקת ספריתורה במחשב, הקפיד האדמו"ר מערלין שלא לעלות לספריתורה שלא עבר הנהגה כזו, שכן המציאות הוכיחה שרוב ספריתורה הישנים שנבדקו בידי מחשב נמצאו פסולים מעיקרא. בשב"ק פרשת ויצא תש"ד" שהה בצפת, וכאשר התברר לו כי ספריתורה לא עבר הנהגת מחשב, ביקש שלא יעלוה לתורה, והורה לכמה בחורים לכוון שלא לצאת ידי חובת קריאת-התורה, ולאחר התפילה בנו לבית-כנסת אחר שבו היה ספריתורה מוגה, וקראו מחדש את כל הפרשה. מאוחר יותר, בשנת תשנ"ה, שהה שוב בצפת ובמנחה הוציא את ספריתורה של המגיד מטשרנוביל שנמצא בקלויז טשרנוביל בצפת, וערך התרת-גדרים כדי שיוכל לעלות לספריתורה מחוס זח. וסיפרו, כי פעם התפלל בנתניה בביה"ט עם כמה ספרירי תורה, וכל אחד מהתורמים ביקש שיקרא בס"ת שלו, והנהיגו שכל שבת יקראו בס"ת אחר, אך לכוונת הוציא ס"ת שעבר הגות מחשב. בשבוע שלאחר מכן, שקראו בספריתורה שנמנוע מלהוציא בשבת, גילו בו פסול גמור, וראו בזה סייעתא דשמיא, שכן בשבת לא היו מוגלים את הטעות שהיתה בפרשה שאחריה, ורגלי חסידי ישימור.

אחד מרבותינו הראשונים, היה רבנו מנחם ריקנטי, שנודע באחד מראשוני המקובלים באיטליה וחבר פרוש על התורה בדרך הקבלה, וכן ספר על טעמי המצות ופרוש על התפלות ועוד. אחד מצאצאיו היה רבי יעקב ריקנטי, ובירו היה מסירת על זקנו זה, שבנעריו התקשה מאד בלמוד התורה עקב פשרונותיו החלשים. אולם השתוקקותו ללמוד התורה היתה עצומה, והיה מרבה בתעניות ותפלות לפתית לבו לתורה. פעם אחת, בעודו שרוי בתענית ותפלה בבית הכנסת, נרדם על מקומו, והנה לפניו אדם עומד ובידו כלי מלא מים. האיש הקיצו וצוה עליו לשתות את המים, ועוד בטרם עלה בידו ללכות את כל המים שבכלי, נעלם האיש מלפניו. הנער התעורר מחזונו, ונהג אל בית המדרש במנהגו ללמוד למרות קשי הגנות, והנה להפתעתו הוא מנקה כי הלמוד נעשה בהיר לפניו, שכלו הודפך ובינתו התחדדה, ובבית אחת הפך לאיש אחר. בזמן קטע עלה בידו להתעלות בתורה, עד שהפך לאחד מגדולי הדורות וחבר פרושים נרחבים לתורה. ללמוד פמה גדולים כח התפלה והרצון לידעת התורה.

בתקופת רבותינו הראשונים התחבר ספר על הלכות ציצית, בשם "פרוש שאמר". המקחבר הנו רבנו שמשון בר אליעזר, ומאחורי השם המענין "פרוש שאמר" מסתתר ספור מפעים על כח התפלה מתוך תשובה ובמיהה ללמוד התורה. בהקדמתו מספר המקחבר על עצמו, כי בילדותו הגיו הוריו עמו ממדינת זקסן בגרמניה לקהלת פראג, ושם נפטר שני הוריו והוא נותר יתום בן שמונה בלבד. "אז הדיכתי ה' תהרה בנתיבותיו בידו אבי יתומים, ועמדתי בכל בקר ובקר בהשקפה לבית הכנסת, ואמיתי ברוך שאמר בקול רם ובקול ערב שחנני ה' בדיברי דל' כבוד אתי' מהונד, אל תקרי מהונד אלא מהונד, והחזקתי בו עד שקראו אותי 'ברוך שאמר'". והוסיף רבי יוחם ממיר לספר, כי הפכה לבניו "ברוך שאמר" שקבל בנעריו, היה עקב כך שלא ידע מאומה חוץ מאשר תפלה וז עקב נחמותו, והיה פותח את ארון הקדש ואמר תפלת ברוך שאמר בכל עת, עד ששם ה' את בקשתי ונעשה לגדול הדור.

בנו של אבי משפחת גרוסמן, רבי יצחק דוד מלזמיר, הגיע לפרקו, ורבים בקשו לזכות להשתדך עמו, שכן היה בחור מפלג וחרף בתורה, עליו של ממש. נסע רבי יצחק דוד אל החוץ מלבלין כדי לבקש את ברכתו והדרתו, ובדרכו של החוץ היו פותבים בפתקת רם את שמו ושם אמו ולא יותר. בשיקרא החוץ אתה שם אמר: "יצחק דוד בן פינא הוא קרוב שלנו", וכך הגיב גם בשיקרא את השם של בנו החור. "הוא גם בן קרוב שלנו". אחר שחיה את דעתו על השדוך המתאים בעבורו, אמר: "אצלכם זה בודא חדוש ביצד אנו קרובי משפחה, דעו לכם כי אנו ואתם צאצאים של רבי יצחק מפוזנא. אחיו של ה"ט". ומיד דברי זה אספר לכם מה שארע לנאון וצדיק זה, לאחר הסתלקות אביו רבי אברהם שינה רב בפוזנא, וטרם הסתלקותו מסר את הנגהת הרבנות והרפצת התורה בישיבה לבנו רבי יוסף. בנו ר' יצחק היה אז נער צעיר בטרם הגיע למצות, ולכן פקד את בנו רבי יוסף שיתן עינו עליו, וללמוד עמו בישיבה. אולם לא

היה לער יצחק לב ושכל טוב להבין את דברי התלמוד, והיה אחיו נודף ומכה אותו בפעם בפעם, ובלילה שנעשה ב"מציצה", בהגיעו ל"ג שנים, הלך החור לבית הכנסת להתפלל תפלות ערבית, והחביא את עצמו תחת הספסל כדי שייכל להשאר שם אחר סגירת בית הכנסת. לאחר שיצא השמש ונעל את הדלתות, הלך החור ופתח את ארון הקדש, והתפלל בבכי ובתחנונים שמהו ולבו יפתחו להבין את התורה הקדושה. ומחמת גדל הבכי, נפלה עליו תרדמה בעת שהיה ראשו בארון הקדש, ובא אליו אביו רבי אברהם המנוח, ואמר לו "בני, אל תבכה, אני אבוא אליך בכל לילה ולילה ואלמד אותך, וכך היה ימים רבים. ולאחר תקופה לא בא אליו לילה אחד, ונפל עליו פחד גדול, ומיד בלילה שלמחרת החביא את עצמו שוב בבית הכנסת, ופתח את ארון הקדש ובכה בבכי נוראה וצעק 'מה חטאתי ומה פשעתי שלא בא אצלי אבי זצ"ל בלילה הערב', ונרדם מחמת גדל הבכי. ושוב התגלה אצלו אביו בחלום ואמר לו 'לא חטאת חס ושלום, רק לא היה לי פנאי לבוא אצלך, כי נפטר צדיק אחד מקרובינו והכריו פנו מקום, והלכו כל הצדיקים לקבל פניו, ולכן לא היה לי פנאי לבוא אצלך', והמשיך לבוא אליו עוד בכל לילה, עד שאמר לו 'בני, יודע אתה את כל התורה כלה, והנה לי לשוב לישיבה של מעלה', ואכן זכה הנער והתפרסם בגאונותו והרפצת תורתו עד שנחשב לפוסק דורו, ואחד מגדולי תלמידיו הוא רבי אברהם אבלי הלוי גומביני, בעל ה"מגן אברהם" על השולחן ערוך ארח חיים.

בפני רבי יעקב נמן, ראש ישיבת "אור ישראל" בפתח תקוה, התייצב פעם נער צעיר, שגדל במשפחה מסורתית ונפשו חשקה בתורה, והגיע עם אמו כדי להתקבל ללמוד בישיבה. רבי יעקב בחר את הנער, אולם נאלץ להודיע לאם שהמתינה בחוץ, כי כיון שלבנה חסרות ידיעות בסיסיות בלמוד הגמרא, אין הוא מתאים לקרם הלמודית שבישיבה, ולכן הוא נאלץ להשיב את פניהם ריקם. הוא הסביר בטוב טעם כי לישיבה אין משאבים וכח צורך כדי לסיע לכתובים חלשים, והציע להם לפנות לישיבה ברחבי המתיאמה לו. כששמע הנער את תשובת הרב, פרץ בבכי קורע לבבות, עד שראש הישיבה נבהל: "למה אתה בוכה בכי כה מר?" והנער השיב: "וכי ראש הישיבה אינו מביד? הרי עצם העבודה שאמי תסכים לרשם אותי בישיבה קדושה, זה ממש בגדר נס. הרי גדלתי ברקע שאינו תורני, וזאת טבעי היתה אמי אמרה לרשם אותי בבית ספר כללי, אלא שבחסדי שמים היא הסכימה לבוא עד לכאן כדי לרשם אותי לישיבה. אך אם עקשני אצטרך לחפש ישיבה אחרת, מי אומר שהנס יחזור שוב?" מיד כששמע ראש הישיבה את דברי הנער, הודיע נחרצות לאם: "נגד התקבל לישיבה!" זו פמובן התפלאה ושאלה: "איך ברנע אחד התהפכה דעתו של ראש הישיבה, שנחשב כאדם שקול ופוסק?" וקבלה תשובה נחרצת: "כל מה שאמרתי היה נכון, עד לאותו יגע בה בגד פרץ בבכי. שכן ברגע שנזכרתי לדעת עד פמה הוא באמת רוצה ללמוד וחפץ להצליח, עד שהוא מסגל לכבות בכי תמורוים על כך - מבטחני שהוא יצליח בלי ספק, כי זהו כח התשובה והאהבה לתורה הקדושה".

"הנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך" - עמך כפי שדרשו חז"ל "עזב תעזב עמו" שאין חייב לסייע ולפרק ממשא חמור שרביץ תחת משאו, אלא אם כן בעל החמור משה שכמו לסייע בפריקה. אבל אם הלך וישב לו ואמר לו הוואל ואליך מצוה לפרק - פרק, אינו מחייב לסייע לו. והוא הדיו כאן, הקב"ה מסיע לאדם ושומר עליו בתיארה "עמך" - שהאדם יעשה פעלה מעצמו והבא לטהר מסוגים אותו, אבל היישוב בחבוב דים אין הקב"ה מחייב לעזר לו... (ערוגת הבשם)

הפצ"ת
ועד הפצת תורה

ספרי 'שבת טיש' ו'מידות טיש'
בחנויות הספרים המובחרות
לכמויות במחיר מיוחד: 02-5806777
5806777@GMAIL.COM

והנה' נצב עליו ויאמר (בד, יט)
בטעם אולא גריש (קרא ואולא) שצורתו בארם המסוכך בכנפיו על בנו להגן עליו, וזמו שנאמר על הכרובים "והיו הכרובים פרושי כנפים למעלה סנכים בכנפיהם", וזמו ש כאן שהקב"ה כביכול סוכך על יעקב משני צדיו לכל יוכלו המלאכים לפגוע בו, כמובא בחזק, מפני שראו את נמות ירוקנו חזקוה בכסא הכבוד. (תורה משינ)

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני יקראם (כט, א)
תבת אבר עורא, שותלה אמר לה כי אחי אביה הוא, ואין מקרה שיעקב אבינו היה נושא את רגליו כמו הארץ שנשא את נושאו, ולא הולכיהו רגליו מעצמם אלא היה שולט עליהן ללכת למקום אשר לבו חפץ, ולא הן מוליכות אותו שלא בדרך ה'. (מובך משקב)

ויגר יעקב לרחל כי אחי אביה הוא (כט, יב)
כתב אבר עורא, שותלה אמר לה כי אחי אביה הוא, ואין מקרה ומאחר בתורה, ולכן מטעמות התבות ויגר יעקב בקרוא ואולא, לרמז כי הגדת קרוא ויחיה לפני הפסוק וישק יעקב. (אחריי יודיה)

ויבא אלקים אל לבן הארמי (לא, כד)
מובא בפרוש, בשולש מקומות טפ הקב"ה את עצמו בשביל הצדיקים, ואחר מהם הוא ויבא אלקים אל לבן, ולכן מטעמות התבות בדרך תביר, לומר שהקב"ה כביכול שבר את מדרגתו והוריד כבודו לבוא אל לבן. (תפוזי יודיה)

זה-לי עשרים שנה בביתך (לא, כז)
בפרשת וישב כתב רש"י, כי "זה-לי עשרים שנה בביתך - לי זה, וסופי ללכות כנגדך", והתאבל על יוסף בנו במעון שנים אלו, ועוד שנתים שהיה בדרך בשבוע מבית לבן, וכל אותן כ"ב שנים לא זכה יעקב לקיים כבוד אב ואם. וזמו לה טעמים לתבות שחם גרשים מה, כלומר יגרשו ממנו את המתנקה, כי בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רגזו של יוסף, והטעמים זרקא סגול שיוקד ממנו בן סגלות, ואחר כך תבת עברתה באולא גרש, שותליהו וגרשוהו למצרים. (מכרזי שמסון)

במקומות גל האבנים לכריתת הכרית בין יעקב ללבן, נאמר "ואמר יעקב לאחי" והפנה לבניו, כפרש רש"י "שהיו לו אחים נגשים אליו לצרה ולמלחמה", וכן פהמקם "ויקרא לאחיו לאצל לחם". השרש את בכל הסיפור מופיע בפרק קרוב 600 פעמים, במשמעות שונות. בדרך כלל הבטי משמש לבן משפחה, לאח ממש בן הורים משפחתי או הורה אחד, או במעגל משפחתי מרחק יותר, כמו לוס אחי אברהם, שהוא למעשה בן אחיו. הבטי משמש גם לאנשים זרים, כמו פניה של יעקב לרועי חרן בתחלת הפרשה: "אחי, מאן אתם" במשמעות של קרבת ידידות, ולא קרבת משפחה. ופואן, שלבטי הרווח היום "אחי" לאדם זר, שחדר בהשפעת האגלית והערבית - יש סמכותו בבר פסקא. הוא גם משמש לאדם קרוב, כמו קרבת דוד על יחונתו "צירי עליך אחי", וכן שופים נאמנים כמו "אחיים לצרה" ומוקור מושלי: "ואח לצרה ילד", וכן באופן כללי לציון האלת, כמו "לא תשנא את אחיך בלבך". והוא גם משמש לבני הדוד - של שני חלקים במקוצה אחת, כמו בפרקים "בניהם איש אל אחיו", וביריעת "לבתך אשה אל אחותה".

משרש "אחי" נוצר השם "אחתי" מבוטל של יחסי אחדות ונאמנות כמו אחים. הפניו "אחי" ואחות" הסוגרים חולים בבית דפואה, נוצר בהשפעת תנצורת ברוקא שהקמים פתיחיים בכל כנסיה ונזירות פצלה בהם.

חריג הוא השם "אחי" מבוטל של תנצורת המופיע שלש פעמים בפרק בלבד, וכל פנעין אחד על המלך יהוים שהשילך לאח את מולת קהילת נשפכ: "יקחוהו על החרוב וישפכו פאש. שם עצם נוסף הוא אחי שהוא עוף לילי משפחת הנשקף, ונזכר פעם אחת בכל המקרא, בספר בראשית: "וימלא בתיכם אחים", ואחרים מוהים אותו עם הנמיה.

בעיר טושנד שבהנגריה התקדקה פעם מסבת ארוסין במשפחה שהשפעה מעט מרחות הזמן, ובחרו לבנם "יעקב", שהיה בן ישיבה ומעמד לגדל בתורה, כלה בשם "רחל" שרלשה השפלה רחבה וידעוהיה נחמז. רבי משה שלומון, רבה של העירה זילאה הסמוכה לטושנד, הזמן לבסות הארוסין שהתקדקה בפרשת ויצא, ובשפע על טיבה של הפלה, אמר בדרשותו: "חז"ל מספרים כי האבנים שהניח יעקב סביב ראשו רבו בעיניה, וכל אחת אקרה עלי יצח צדיק את ראשו, ולכן נעשה נס וכל האבנים התקבצו והפכו לאבן אחת. והרי לאכורה היה הקב"ה יכול להרבות את הצדיקים, שיהיו הרבה 'יעקבאלא', וכל אחד יצח את ראשו על אבן אחת, ואמלא תשקט המריבה בין האבנים; אלא, התרוין הוא, שאם היו מרבים ביעקבאלא' רבים, היו צריכים גם לרבות בהרבה 'רחל' דגמרת רחל זו, ויגדיל היה אפוא לחולל נס ולחבר את כל האבנים לאבן אחת, מאשר שתתברכה עוד רחל'ה פאלו!"